

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

inter
cooperation
Natural Resource Management
Rural Economy
Local Governance and Civil Society

**ШВЕЙЦАРСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ ПРОЕКТ
РОЗВИТКУ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА
В ЗАКАРПАТТІ, УКРАЇНА**

Завершальна Фаза: 1 січня 2009 – 31 грудня 2010

Кінцевий Звіт

Включає Річний звіт за 2010р.

м.Ужгород, 25 березня 2011р.

Координаційний офіс проекту FORZA

вул.Швабська, 51а
88018, м.Ужгород, Україна
Тел./факс: +38 0312 67 14 50
admin@forza.org.ua

ЗМІСТ

Скорочення	ii
ПОДЯКА	iii
1. Резюме	4
1.1. Коротко про FORZA	6
2. Виконання проекту станом на кінець 2010 року	7
2.1. Компонент 1	7
<i>Посилення «сталого багатофункціонального ведення лісового господарства» та «наближеного до природи лісівництва»</i>	7
2.2. Компонент 2	10
<i>Обмін рекомендаціями кластерного аналізу та відповідними знаннями</i>	10
2.3. Компонент 3	13
<i>Підвищення ролі лісових ресурсів у розвитку місцевих громад</i>	13
2.4. Компонент 4	16
<i>Консолідація та капіталізація досягнень проекту</i>	16
4. ГО ФОРЗА	19
5. Огляд фінансової сторони проекту	19

Скорочення

FORZA	Швейцарсько-український проект розвитку лісового господарства в Закарпатті
FP7	Сьома рамкова програма ЄС з досліджень та технологічного розвитку в Європі
USAID	Агентство міжнародного розвитку США
WWF	Всесвітній фонд дикої природи
ГІС	Геоінформаційні системи
ГО	Громадська організація
ДКЛГУ	Державний комітет лісового господарства України
ЄІСП	Європейський Інструмент Сусідства та Партнерства
ЗЛТК	Закарпатський лісотехнічний коледж
ЗОУЛМГ	Закарпатське обласне управління лісового та мисливського господарства
ЗТШ	Закарпатський Туристичний Шлях
ЗФ	Завершальна фаза
КА	Кластерний аналіз
КЛНДС	Карпатська лісова науково-дослідна станція (Мукачево)
КОП	Координаційний офіс проекту
КРНЦ	Карпатський регіональний навчальний центр (Івано-Франківськ)
Ліспроєкт	ВО „Укрдержліспроєкт”, Ірпінь
н-п-л	Наближене до природи лісівництво
НДЛП	Недеревинна лісова продукція
НЛТУУ	Національний лісотехнічний університет України (Львів)
ІС	Інтеркооперейшн, міжнародний фонд розвитку та міжнародної співпраці
ПЛГ	План ведення лісового господарства
ПРВ	План розвитку водозбору
ПРГ(ПР)	План розвитку громади на основі природних ресурсів
ПРООН	Програма розвитку ООН
УкрНДІгірліс	Український науково-дослідний інститут гірського лісівництва (Івано-Франківськ)
Укрцентркадріліс	Український центр підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів лісового господарства
ШАРС	Швейцарська агенція з розвитку та співробітництва
ШБС	Швейцарське бюро співробітництва в Україні

Подяка

Протягом 7 років впровадження проекту багато чого змінилося як в проекті, так і в Україні в цілому. Для всіх членів КОП, що були залучені до реалізації проекту, це був унікальний досвід, іноді він містив виклики, але завжди був стимулом до нових цілей та звершень.

Завдяки тісній співпраці та спільним зусиллям усіх партнерів проекту FORZA для досягнення цілей проекту, ми можемо із задоволенням озирнутися назад на іноді складне, але тим не менш успішне життя проекту.

Представники Державного комітету лісового господарства України – заступник голови Микола Ведмідь, координатор проекту Віктор Корнієнко, начальники ЗОУЛМГ Валерій Мурга і, пізніше, Ігор Фізик - ефективно співпрацювали та реалізували ряд важливих кроків для інституціоналізації досягнень проекту.

Ми сердечно вдячні за постійну політичну підтримку, надану директорами ШАРС-ШБС у м. Київ Улі Мюллером та Мануелем Еттером, а також заступником директора Віктором Шуткевичем. Команда FORZA дуже високо цінує значний внесок ШАРС-ШБС у розвиток ГО ФОРЗА шляхом передачі новоствореній організації офісного обладнання.

Однією з передумов успішного проекту є зацікавленість та бажання партнерів об'єднати зусилля та прийняти нові ідеї й підходи. Проект FORZA завжди був багатий на залучення професійних та відданих людей. Багато місцевих жителів, лісівників-практиків, науковців, лідерів громад, студентів, а також загалу було охоплено підходами та заходами проекту. Всіх неможливо вказати, але внесок Миколи Рековця, Григорія Криницького, Олега Часковського, Ореста Кійка, Мар'яни Колодій, Василя Парпана та Володимира Коржова, Михайла Гошовського, Степана Мамчича та Володимира Приступи, Степана Бритвака, Марії Станко, Петра Грапенюка, Тетяни Сівакової, Петра Ференца та Ольги Сметанюк був дуже важливим для досягнень проекту та просування його підходів.

Команда КОП висловлює сердечну подяку швейцарським колегам, які допомагали у реалізації проекту на різних його стадіях та в різних сферах, особливо: Хілмару Фіольмі за те, що 5 років був капітаном корабля FORZA та за його постійну підтримку й надалі; Рафаелю Швіттеру за те, що був флагманом наближеного до природи лісівництва в Українських Карпатах, до якого з глибокою повагою відносяться місцеві лісівники; Каролін Шлофер за ефективну координацію проекту та підтримку економічних заходів; Джейн Картер за те, що активно просувала принципи участі багатьох сторін та гендерні принципи у лісівничому секторі; Юргену Блазеру за те, що був **facilitator, inspiration and networker** протягом реалізації проекту; Еріху Оберхольцеру за підтримку на волонтерських засадах проекту і ГО ФОРЗА та натхнення команди на Завершальній Фазі проекту і початку роботи ГО. Наші колеги з ІС та Майнфельду залишаються джерелом знань та мотивації для команди ГО ФОРЗА.

Щира подяка всім українським та швейцарським партнерам, спеціалістам та представникам громад, яких особисто не згадано, але які з ентузіазмом докладали зусиль до реалізації заходів проекту FORZA.

1. Резюме

В грудні 2010 року закінчилася дворічна Завершальна Фаза (ЗФ) проекту FORZA. ЗФ підсумувала результати 7 років реалізації проекту FORZA у Карпатському регіоні України і, зокрема, в Закарпатті.

Наголос під час ЗФ робився на передачі партнерам відчуття власності за результати проекту, приверненні уваги керівників рівня прийняття рішень до його напрацювань, капіталізації результатів та пропагуванні підготовки законодавчих положень та нормативних документів. Команда КОП разом з українськими партнерами були зосереджені на завершенні ключових завдань та підготовці документації для легкого відтворення, поширення напрацювань та навичок від модельних громад і пілотних лісгоспів до решти громад та лісгоспів Закарпаття, Карпатського регіону і України. Проект запроваджував збалансований підхід та врахування екологічних, економічних та соціальних факторів під час всієї реалізації заходів проекту.

Інформація, що міститься в даному звіті, підсумовує заходи ЗФ та надає читачеві інформацію про статус проекту станом на 31 грудня 2010 року. Для більшості заходів проекту вказані конкретні тенденції, які визначають результати проекту та демонструють їх сталість. Серед них у конкретних фактах та цифрах можна навести наступні:

Підходи **Наближеного до природи лісівництва (н-п-л)** включені до системи лісового господарства України та закріплені у законодавчих документах та програмах стратегічного розвитку цього сектору, що робить значний внесок до розвитку сталого ведення лісового господарства в Українських Карпатах. Державна цільова програма «Ліси України» на 2010-2015рр., схвалена у 2009р., містить основні підходи, пропаговані проектом, а саме: сталий розвиток лісового господарства та стале лісокористування, лісовпорядкування із використанням ГІС-технологій, покращення інформування населення тощо. Інструкція з лісовпорядкування в Україні закріпила н-п-л та взаємодію з громадами у процесі проведення лісовпорядкування. «Концепція просування наближеного до природи лісівництва» була схвалена ДКЛГУ з метою подальшого її поширення серед підпорядкованих організацій у 2011 р. **Стале багатocільове ведення лісового господарства закріплене у законодавчій та інституційній базі.**

Мережа з 126 стаціонарів є полігоном для тестування рубок переформування та навчання лісівників-практиків. Моніторинг стаціонарів включений ДКЛГУ до переліку тем наукових досліджень на 2010-2014 рр., що фінансуються з бюджету. Нові інструменти, такі як програмне забезпечення Arc Gis, використовуються 40% закарпатських лісгоспів у системі ведення лісового господарства, інструмент FieldMap використовується КЛНДС для моніторингу стаціонарів з н-п-л, на основі якого лісгоспам надаються відповідні рекомендації. Таким чином, **наближене до природи лісівництво визнається як таке, що має екологічні та економічні переваги. Нові лісogосподарські інструменти запроваджуються на державному та місцевому рівнях, що призводить до більшої ефективності та точності ведення лісового господарства.**

Важливою ознакою сталості є закріплення сталого багатofункціонального ведення лісового господарства в освітньому процесі шляхом внесення змін до лісівничих навчальних програм. Студенти НЛТУУ мають можливість отримати знання у нових навчальних курсах, таких як: «Соціальне лісівництво», «Кластерний підхід та кластерний аналіз у лісовому секторі», а курси, пов'язані з лісівничою тематикою, на 30% доповнені підходом н-п-л; студенти Хустського ЗЛТК відвідують курси з ГІС-технологій, а елементи курсу з «Гендерної рівності» інтегровані у різні гуманітарні дисципліни ЗЛТК. 8 інших лісівничих університетів та 7 лісівничих коледжів України отримали можливість ввести зазначені курси до своїх навчальних планів.

Карпатський регіональний навчальний центр (КРНЦ) був створений для підвищення кваліфікації лісівників-практиків. Сучасно обладнаний центр є організацією на засадах самофінансування, що постійно проводить тренінги для лісівників-практиків з метою надання їм нових знань та навичок з н-п-л, залучення громад до питань ведення лісового господарства, ГІС-технологій, природозберігаючих технологій лісозаготівлі, будівництва лісових доріг та інших обов'язкових до вивчення тем. 216 майстрів лісу пройшли навчання в центрі у 2010 році, ще 200 осіб пройдуть навчання у 2011 році. **КРНЦ має ліцензію Міністерства освіти України та інституціоналізований до системи навчання лісівників впродовж життя ДКЛГУ.**

Постійні зусилля з інформування загалу та конкретних цільових груп про питання ведення лісового господарства та конкретні заходи проекту шляхом проведення про-активної інформаційної кампанії

призвели до покращення зв'язків з громадськістю та прозорості ведення лісового господарства ЗОУЛМГ та у підпорядкованих йому організацій.

Нова методологія планування ведення лісового господарства за участі багатьох сторін та залучення місцевих громад була започаткована та протестована. Участь громад та консультації з ними як складова частина процесу планування були додані до удосконаленої інструкції з лісовпорядкування. 4 громади Закарпаття розробили План розвитку громади на основі природних ресурсів (ПРГ(ПР)); два лісництва мають нові плани ведення лісового господарства (ПЛГ), які враховують розроблені ПРГ(ПР) та базуються на принципах наближеного до природи лісівництва; представники ЗОУЛМГ, 18 лісгоспів (державних підприємств лісового господарства) та підпорядкованих їм лісництв, органи державної влади 13 районів та 159 громад взяли участь у інформаційно-консультаційних семінарах з планування ведення лісового господарства. Таким чином, **дворівневе планування за участі багатьох сторін започатковано на місцевому рівні.**

Було розроблено перший **Кластерний Аналіз (КА)** лісового сектору для Карпатського регіону України, який охоплює 4 області. Понад 1000 зацікавлених сторін здобули нові знання про результати та рекомендації КА; створено 2 лісові та деревообробні кластери - в Ужгороді та Львові; за підтримки проекту в Карпатському регіоні розроблено 5 нових веб-сторінок; 360 лісгоспів України використовують Рекомендації із залучення приватного сектору до ведення лісового господарства; 5 деревообробних й меблевих підприємств Карпатського регіону отримали підтримку для участі у 7 найбільших галузевих виставках Німеччини та Швейцарії; 5 деревообробних підприємств Карпатського регіону запрошені до участі в найбільшій галузевій виставці в Німеччині у 2011 р.; 40 деревообробних та меблевих підприємств Карпатського регіону включені до міжнародного он-лайн каталогу і знайшли завдяки цьому нових клієнтів. **Кластерний підхід застосовується керівниками рівня прийняття рішень та слугує основою для покращення співпраці між різними регіональними зацікавленими сторонами.**

Надання посібника із залучення приватного сектору до лісогосподарських заходів всім лісгоспам України, заходи із обміну знаннями для економістів лісгоспів Карпат, ознайомлення з новими ринковими інструментами та дослідженнями економіки лісового господарства **покращили координацію між працівниками лісгоспів, а також лісгоспів із приватним сектором, призвели до покращення їх ефективності й більш відкритого світосприйняття.**

Система збору пластикових та скляних відходів на рівні місцевих громад була розроблена та введена у трьох модельних громадах проекту. Ідея такої системи була підхоплена районною адміністрацією і запроваджена у 2 пілотних районах – Хустському та Рахівському. Таким чином, за підтримки Швейцарської Конфедерації 21 громада Рахівського району отримала 183 контейнери для збору пластикових та скляних відходів і ще 50 контейнерів були закуплені за кошти районної ради в якості їх участі у співфінансуванні; 2 громади Хустського району отримали 20 контейнерів в рамках проекту, інші громади району отримали 120 контейнерів, придбаних за кошти районної адміністрації. Всі ці заходи значно покращили ситуацію з відходами та збільшили привабливість сіл для їх жителів та відвідувачів. **Нові можливості залучення громад до планування за участі багатьох сторін та запровадження проектів на рівні громади призвели до покращення рівня життя у декількох селах.**

Результати в сфері сільського туризму, об'єднані в рамках концепції **Закарпатського Туристичного Шляху**, дуже різняться в різних селах та заходах: 55 чоловіків та жінок отримали достатньо знань та навичок для того, щоб приймати туристів; домогосподарства отримали сертифікат «Зелена садиба» (12) та «Українська гостинна садиба» (8), і, таким чином, мають конкурентні переваги на ринку; Рахівський ТурінфоЦентр «Гуцульська світлиця» працює на засадах самофінансування та надає інформацію туристам; 182,5 км туристичних шляхів промарковано та прознаковано для підвищення привабливості та безпеки пілотних територій для туристів; фестиваль «Берлибаський Банош» визнаний як один з трьох найкращих фестивалів України у 2010 році, щороку цей фестиваль приваблює в село все більше і більше туристів. Всі заходи з розвитку туризму мали на меті забезпечити свою сталість – тобто досягнення самодостатності, особливо з фінансової точки зору. **В результаті віддалені сільські громади приваблюють все більшу кількість туристів.**

Проект FORZA, що фінансувався Швейцарською Конфедерацією, був та залишається найбільшим проектом польової технічної співпраці у системі лісового господарства України.

1.1. Коротко про FORZA

Назва проекту	Швейцарсько-український проект розвитку лісового господарства Закарпаття, Україна, (FORZA) Менеджер проекту: Леся Лойко Тел./ факс +38 0312 61 99 50 Email : pcu@forza-ic.com.ua
Донорська організація	Швейцарська Дирекція з питань розвитку та співробітництва (SDC), представлена в Україні Швейцарським бюро співробітництва (ШБС) вул.Ів.Франка, 29, м.Київ, Україна, 01030 Координатор проекту: Віктор Шуткевич kyiv@sdc.net http://www.swisscooperation.org.ua
Українська відповідальна організація	Державний комітет лісового господарства України вул. Шота Руставелі, 9-А, м.Київ, Україна, 01023 Координатор проекту: Віктор Корнієнко vpk@dkg.gov.ua http://dkg.kmu.gov.ua
Швейцарська організація-виконавець	ІНТЕРКООПЕРЕЙШН Швейцарський фонд розвитку та міжнародного співробітництва вул. Маулберштрассе , 10, п/с 6724, м.Берн, Швейцарія, 3001 Координатор програми: Каролін Шлофер info@intercooperation.ch www.intercooperation.ch
Номер проекту SDC	7F-02119.05.01. Номер контракту 81010589
Ключові українські партнери по проекту	Державний комітет лісового господарства України Закарпатське обласне управління лісового та мисливського господарства Рахівське державне лісгосподарське підприємство Хустське державне лісгосподарське підприємство Українське державне проектне лісовпорядне виробниче об'єднання Закарпатський лісотехнічний технікум Модельні громади Н.Бистрого, Богдану та Костилівки Університети, дослідницькі інституції тощо
Тривалість проекту	Завершальна Фаза: з 1 січня 2009 року по 31 грудня 2010 року
Бюджет SDC, шв.фр.	846'703
Рамкова угода	Договір між урядом Швейцарської Конфедерації та урядом України стосовно „Технічного та Фінансового Співробітництва”, підписаний 13-го жовтня 1997 року, та ратифікований українським парламентом 14-го травня 1999 року.

Мета та цілі проекту в 3Ф

Головна мета проекту FORZA, визначена в Проектному документі, залишається в 3Ф такою ж, що була у Фазі II:

“Досягнення в Карпатському регіоні сталого багатофункціонального ведення лісового господарства, з особливим наголосом на належному управлінні довкіллям та поліпшенні життєвого рівня місцевого населення”.

В рамках цієї загальної мети виділяються чотири конкретні цілі, що мають бути досягнуті в 3Ф, а саме:

Ціль 1: Посилення «сталого багатофункціонального ведення лісового господарства» та «наближеного до природи лісівництва»

Ціль 2: Обмін рекомендаціями кластерного аналізу та відповідними знаннями

Ціль 3: Підвищення ролі лісових ресурсів у розвитку місцевих громад

Ціль 4: Консолідація та капіталізація досягнень проекту

Наскрізні питання на 3Ф – це просування прав людини, ефективного врядування та гендерної рівності в усіх заходах проекту та в партнерських організаціях.

2. Виконання проекту станом на кінець 2010 року

2.1. Компонент 1

Посилення «сталого багатофункціонального ведення лісового господарства» та «наближеного до природи лісівництва»

Конкретна ціль цього компоненту – це закріплення в законодавчих та інституційних рамках, а також у відповідних практичних та освітніх процесах практик соціально актуального «Сталого багатофункціонального ведення лісового господарства», включно з «Дворівневим плануванням» та «Наближеним до природи лісівництвом».

Полеве обговорення наближеного до природи лісівництва на одному із стаціонарів

До реалізації заходів проекту FORZA концепція наближеного до природи лісівництва (н-п-л) була маловідомою в Україні. Більш того, ведення лісового господарства в основному

зосереджувалося на вирощуванні лісу для виробництва деревини без зважання на багатофункціональність лісу. Іншим аспектом попереднього ведення лісового господарства було дуже обмежене залучення місцевого населення, особливо до планування заходів, які впливають на їх життя. Проект намагався змінити таке бачення лісового господарства – спочатку місцево на рівні Закарпатського регіону, і потім й в межах країни. Беручи до уваги порівняно короткий строк реалізації заходів проекту, адже 7 років – це малий період в контексті лісівництва, і в цьому полягає великий виклик, акцент було зроблено на навчаннях, плануванні за участі багатьох сторін, практичній демонстрації сучасних підходів в лісівництві та відповідних змінах в законодавчій базі.

Результати проекту

Навчання

- Створено нову інституцію, що проводить практичні навчання для лісничих та майстрів/майстринь лісу з н-п-л та співвідносних питань. Дана інституція - Карпатський регіональний навчальний центр (КРНЦ) - вже провела навчання 216 лісівників протягом 2010 року, які активно практикують те, чому вони навчилися, у своїй роботі. З початку свого функціонування КРНЦ був та є організацією на засадах самофінансування, що надає лісгоспам Карпатського регіону України платні навчальні послуги, і це означає, що майбутні покоління лісівників будуть й надалі проходити навчання та матимуть можливість пройти курси з підвищення кваліфікації.
- КАРПАТСЬКИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЦЕНТР**

“Люди дуже задоволені, що можуть проходити навчання неподалік від дому. Більш того, на відміну від Боярки, де навчальний процес запланований для лісівників з усієї України, тут вони можуть підвищити кваліфікацію через вивчення нових відповідних підходів до ведення лісового господарства та специфіки ведення лісового господарства у гірських умовах”.

Михайло Гошовський, директор КРНЦ
- Ознайомлено з основами н-п-л та планування за участі багатьох сторін представників семи технічних коледжів Західної України у ЗЛТК (м.Хуст), де дані теми викладаються вже чотири роки. Прикарпатський лісотехнічний коледж (м.Болехів Івано-Франківської області), Малинський лісотехнічний коледж (Житомирська обл.), Хустський лісотехнічний коледж (Закарпатська обл.), Технологічний коледж НЛТУУ (Львівська обл.), Кременецький лісотехнічний коледж (Тернопільська обл.), Сторожинецький лісовий коледж (Чернівецька обл.), Шацький лісовий коледж (Волинська обл.) розглядають ці предмети як можливі для покращення своїх навчальних програм.
 - Змінено на 30% лісівничі навчальні програми у Національному лісотехнічному університеті України (НЛТУУ) у м.Львів, що було схвалено Міністерством освіти України, а також ним рекомендовано включити н-п-л та планування за участі багатьох сторін до навчальних планів восьми вищим навчальним закладам України, що мають лісівничі факультети.
 - Розроблено нову навчальну програму «Соціальне лісівництво» у НЛТУУ (м.Львів), де її включено до лісівничих програм старших курсів. Станом на сьогодні 28 студентів пройшли підготовку за цією програмою.

→ **Стале багатофункціональне ведення лісового господарства закріплене у відповідних освітніх процесах**

Планування за участі багатьох сторін

- Розроблено та запроваджено процес дворівневого планування за участі багатьох сторін у двох пілотних лісгоспах, включаючи розробку Планів розвитку громад на основі природних ресурсів (ПРГ(ПР)), які було інтегровано до Планів ведення лісового господарства (ПЛГ). Лісівники та члени громади разом розробили ці плани та визначили заходи із розвитку, які були послідовно запроваджені на спільних засадах.

- Поширено досвід планування за участі багатьох сторін для більш ніж 120 лісничих та головних лісничих лісгоспів ЗОУЛМГ та 70 спеціалістів з лісовпорядкування, що створює можливість для розбудови взаєморозуміння.
- Ознайомлено з концепцією планування за участі багатьох сторін та практичним досвідом двох пілотних лісгоспів представників 351 сільради Закарпаття, що підвищило обізнаність про нові та відмінні підходи до планування ведення лісового господарства.
- Ініційовано участь в процесі лісового планування представників сільрад як частини розробки 10-річного Плану ведення лісового господарства (ПЛГ) області (запровадження якого має розпочатися у 2011-12рр.), в рамках серії нарад районного рівня. Процес планування створив можливість розпочати діалог за участі багатьох зацікавлених сторін між ЗОУЛМГ, спеціалістами з лісовпорядкування, чиновниками обласних та районних адміністрацій та представниками сіл. В результаті ПЛГ є першими планами в Україні, що базуються на консультативних процесах.

→ **Дворівневе планування за участі багатьох сторін започатковано на місцевому рівні**

Введення нових інструментів

- Широко використовувалося спеціалістами ВО «Укрдержліспроект» (м.Ірпінь) під час планування ведення лісового господарства програмне забезпечення ArcGis та Erdas Imagine, придбане в рамках проекту. Це стало можливим також і завдяки тому, що вперше в Україні карти лісів лісгоспів Закарпаття були оцифровані.
- Полегшено процес застосування таких нових інструментів як ArcGis, Erdas Imagine, Field Map, GPS, Robur шляхом проведення консультацій, практичних тренінгів з науковцями НЛТУУ, ЗЛТК та КЛНДС, професіоналами з Ірпіня та лісгоспів.
- Ознайомлено з основами використання GIS-технологій більше, ніж 200 інженерів лісу під час двотижневих курсів з підвищення кваліфікації на базі КРНЦ у сучасно обладнаному комп'ютерному класі з мережею ArcGis. Натепер 14 спеціалістів з 7 лісгоспів Закарпаття отримали практичні навички з використання технології ArcGis шляхом проведення інтенсивних тренінгів та консультацій на робочому місці, і вони використовують цей інструмент у повсякденній роботі лісгоспів.
- Залучено до словацько-українського проекту КЛНДС для проведення моніторингу стаціонарів з метою вивчення продуктивності лісу, і це є ще одним позитивним наслідком використання FieldMap.
- Значно підвищено ефективність і точність проектування та закладання гірських лісових доріг спеціалістами УкрНДІгірліс та НЛТУУ завдяки використанню програмного забезпечення Robur.
- Залишається лідером у викладанні студентам основ використання ArcGis та GPS для лісничих потреб серед інших навчальних закладів ЗЛТК (м.Хуст), згідно точки зору 16 викладів з 7 лісових коледжів.

→ **Нові лісогосподарські інструменти запроваджено на державному та місцевому рівнях, що призводить до більшої ефективності та точності управління в лісовому господарстві**

Практична демонстрація

- Закладено 126 стаціонарів з демонстрації н-п-л у 38 типах лісів Закарпаття. Це постійні стаціонари, які будуть йнадалі обслуговуватися лісгоспами та моніторитися КЛНДС – фінансування для цього було забезпечено ДКЛГУ.

- Сформовано науково-дослідну базу завдяки цим стаціонарам та дослідженню спеціалістами результатів тестування н-п-л у різних типах лісів – включаючи рубки переформування, які раніше вважалися спірною практикою.
- Представлено висновки аналітичних даних стаціонарів на декількох наукових конференціях, в результаті чого цей новий підхід у лісовому господарстві отримав значну підтримку в країні. Свідченням цього є розробка та схвалення нових урядових постанов, що підтримують рубки переформування у всіх лісах України: незабаром має бути прийнята інструкція, що врегулює практику проведення таких рубок.

РУБКИ ПЕРЕФОРМУВАННЯ

“Переваги рубок переформування очевидні: до них ця частина лісу залишалася недоторканою, а тепер люди можуть отримувати тут деревину та паливну деревину. Відмінністю рубок переформування у порівнянні з санітарними рубками є економічні переваги лісозаготівлі під час проведення рубок переформування”.

Михайло Томинець, лісничий Вишківського лісництва

→ **Наближене до природи лісівництво визнане як таке, що має екологічні та економічні переваги**

2.2. Компонент 2

Обмін рекомендаціями кластерного аналізу та відповідними знаннями

Конкретна ціль цього компоненту – це проведення обміну рекомендаціями з кластерного аналізу та відповідними знаннями з усіма відповідними цільовими аудиторіями та часткове застосування цих рекомендацій і знань представниками рівня прийняття рішень Карпатського регіону.

Візит до одного з членів Кластеру деревообробки та меблевого виробництва, м. Львів

Коли проект FORZA розпочався у 2004 році, очевидною була потреба привнесення кращої ринкової обізнаності до лісового та деревообробного сектору Карпатського регіону. Заходи розпочалися у пілотних лісгоспах Рахова та Хуста Закарпатської області, а потім поширилися

за межі цих лісгоспів. Основні зусилля були спрямовані на роботу з економістами лісгоспів з метою підвищення їх економічної ефективності; з підприємствами деревообробної галузі - для покращення ринкових зв'язків; з представниками рівня прийняття рішень - для підвищення обізнаності щодо потреби систематично та комплексно підтримувати галузь. Останній напрям призвів до запровадження кластерного підходу, який до цього не був відомим у лісовому секторі України.

Результати проекту

Покращена ефективність роботи лісгоспів

- Економісти та лісівники Карпатського регіону переконалися в економічній доцільності рубок переформування на підставі результатів фінансової оцінки рубок переформування у порівнянні з традиційними лісівничими методами. Оцінка базувалася на польових даних, отриманих на створених за підтримки проекту пробних площах. Подальша оцінка мала на меті менш вузькопрофільну аудиторію, вона включала також екологічні та економічні аспекти, і додала вагомості аргументам на користь рубок переформування, демонструючи, що фактичні витрати на рубки переформування такі ж самі, як витрати на інші традиційні рубки, напр., рубки, пов'язані із веденням лісового господарства. Довгострокові екологічні та навіть економічні переваги очевидно переважають необхідні початкові інвестиції у дороги та заготівельні технології зменшеного тиску.
- Такі інноваційні дослідження особливо вплинули на прийняття рішень у лісгоспах, оскільки таких даних в них до цього ще не було. Таким чином, вони представляють собою польові докази, на основі яких можна базувати свої рішення.

- Обмін знаннями між економістами лісгоспів Карпатського регіону дуже зріс завдяки ініційованим проектом регулярним зустрічам. Зустрічі визнані настільки корисними, що ЗОУЛМГ планує продовжувати їх і після закінчення проекту.

ЗУСТРІЧІ З ОБМІНУ ЗНАННЯМИ

“Зазвичай ми не організовували зустрічі економістів лісгоспів. Завдяки проекту ми зрозуміли, наскільки такі події важливі для обміну знаннями! Більш того, останнього разу у зустрічі економістів та бухгалтерів 18 лісгоспів взяла участь представниця податкової адміністрації, і більшість нововведень нового Податкового Кодексу та їх значення для лісового господарства були роз'яснені протягом лише одного дня!”

Віта Сікліцька, головний економіст ЗОУЛМГ

- Участь співробітників лісгоспів у різних зустрічах з тематики формувань кластерів сприяла підвищенню їх інформованості та обізнаності, а також відкритішому світосприйняттю. Більш того, персонал лісгоспів з вищою готовністю співпрацює з ширшим колом учасників лісового сектору. Говорити про кращу ефективність наразі ще зарано, але вже є попередні ознаки зміни відношення на користь нових шляхів та форм взаємодії з приватним бізнесом у відповідній сфері діяльності.
- Проект розробив посібник із залучення приватного сектору до лісівничих заходів, який вперше був представлений представникам 18 лісгоспів Закарпаття у 2007 році. Його важливість була згодом визнана на рівні Держкомлісгоспу, і, на його прохання, він був розповсюджений для всіх 360 лісгоспів України. Таким чином, всі лісгоспи озброєні знаннями та інструментами для покращення економічної ефективності за рахунок залучення підрядних організацій і готові застосовувати дані напрацювання у своїй повсякденній роботі.
- Лісгоспам була також представлена низка нових ринкових інструментів та практик, які не були ними сприйняті. Тим не менш, такі ідеї були обговорені і у майбутньому можуть бути переглянуті в разі існування сприятливого інституційного середовища.

→ **Покращена співпраця працівників лісгоспів між собою та з приватним сектором призвела до підвищення ефективності та більш відкритого бачення**

Кластерний аналіз та розвиток

- Кластерний аналіз був вперше представлений обласним адміністраціям Карпатського регіону під час ряду зустрічей, результатом яких стало підписання всіма чотирма областями зобов'язання провести такий аналіз. Цей аналіз був завершений у 2008 році, а результати його були широко розповсюджені у 2008-2009 рр.
- Напрацювання аналізу були інтегровані до стратегічного планування двох з чотирьох областей (Львівської та Чернівецької), і слугували базою для покращення співпраці між гравцями лісового сектору.

ПРИКЛАДИ ПОКРАЩЕННЯ СПІВПРАЦІ У КЛАСТЕРАХ

1. П'ять підприємств Ужгорода вперше в Україні об'єдналися у FSC сертифікований груповий ланцюжок походження продукції у виробництві фанери. Проект FORZA надавав цій групі постійну підтримку у розвитку ринкових зв'язків, надаючи інформацію про ринки та розробляючи промо-матеріали.
2. Три підприємства Львова сформували Кластер деревообробки та меблевого виробництва з метою «зростання інноваційності та конкуренції підприємств галузі у Львівській області». Вони делегували роль координатора кластеру четвертій організації і тісно співпрацюють з регіональною адміністрацією та Федерацією бізнес-кіл Львова. Проект FORZA підтримав цю ініціативу шляхом проведення тренінгу з кластерного менеджменту, навчальної поїздки до кластера у Чехії, розробки промо-матеріалів та створення веб-сайту кластеру <http://www.domv.lviv.ua/?lang=en>
3. В якості першого кроку до покращення кластерної співпраці Асоціація меблевиків Прикарпаття (Івано-Франківськ) створила за підтримки проекту веб-сайт - <http://www.amp.org.ua>. Даний веб-сайт об'єднує інформацію про різні деревообробні та меблеві підприємства області.

- Міністерство економіки створило Робочу групу з питань формування кластерів з метою розробки державної кластерної політики. Проект FORZA було запрошено до участі в групі, і це дає можливість закріпити напрацювання проекту в новому законодавстві.
- Тісну співпрацю було налагоджено між карпатськими підприємствами та Швейцарською програмою просування імпорту SIPPO. В результаті п'ять підприємств взяли участь у 7-ми виставках у Швейцарії та Німеччині, ще десять підприємств з усього Карпатського регіону є потенційними кандидатами на запрошення до участі в міжнародних галузевих виставках у 2011 році.

- CD-диск з детальною інформацією про 40 деревообробних та меблевих підприємств Карпатського регіону було підготовлено у співпраці з SIPPO. Диск було розповсюджено проектом FORZA на місцевому рівні та програмою SIPPO на міжнародному рівні, і це має полегшити зв'язки підприємств з потенційними клієнтами. Дана інформація представлена на веб-сайті SIPPO: <http://exdim.sippo.ch/UkraineWF/>.

УЧАСТЬ У ВИСТАВЦІ ІММ, КЕЛЬН, НІМЕЧЧИНА

“Моє підприємство «Стиль життя» взяло участь у виставці ІММ в м. Кельн в січні 2011 року. Ми виробляємо меблі з ДСП для українського ринку. Після виставки я почав розглядати можливість виробництва продукції з фанери, на яку, як я дізнався, дуже великий попит, а також використання переваг FSC сертифікації. Я вже отримав багато запитів від потенційних клієнтів, і тепер точно буду експортувати. Це напевно чи було б можливо, якби я не отримав шанс вивчити ринки на виставці, яка диктує моду на меблі”.

Андрій Мигаль, директор “Стиль життя”, м.Львів

- НЛТУУ (м.Львів) ввів новий модуль з кластерного підходу та кластерного аналізу лісового сектору у навчальну програму магістрів. Розроблений за підтримки проекту, даний курс отримав дуже позитивні відгуки перших 14 студентів, які його вивчали. Курс буде й надалі викладатися, конспект лекцій наразі доступний для студентів на веб-сайті НЛТУУ <http://tvd.org.ua/predm-klaster.htm>. Вони також були роздруковані у вигляді

невеликої за розміром, привабливо зверстаної брошури, яку було розповсюджено серед бібліотек лісівничих університетів країни.

- Підготовлено два буклети, що взаємодоповнюють один одного, із практичних порад формування лісових кластерів та переваг кластерів для бізнесу, на базі практичних прикладів з Європи та України. Вони були широко розповсюджені відповідним установам, включаючи Міністерство економіки та виникаючі кластери.

→ Кластерний підхід використовується представниками рівня прийняття рішень та слугує основою зростання співпраці між різними регіональними зацікавленими сторонами

2.3. Компонент 3

Підвищення ролі лісових ресурсів у розвитку місцевих громад

Конкретна ціль цього компоненту – це уповноваження місцевих громад на активну участь в плануванні використання лісових ресурсів та в розвитку можливостей на основі сталого використання лісових ресурсів.

Під час спільної розробки Плану розвитку громади на основі природних ресурсів с.Богдан

На початку роботи проекту громадам не було притаманно брати участь в будь-яких процесах планування управління природними ресурсами на своїй території проживання. Ані громади, ані лісівники не враховували таку можливість, внаслідок чого недостатнє спілкування і обмін інформацією призводило до зростання незадоволення та конфліктів. Законодавство щодо прав громад було нечітким, і в будь-якому випадку – невідомим більшості загалу. Існувала нагальна потреба у підвищенні обізнаності населення та розвитку потенціалу співпраці між лісівниками та селянами.

Проект намагався закріпити підхід залучення багатьох сторін як у процесі планування, так і в ході виконання заходів у двох пілотних територіях. Метою цього було створення можливостей для покращення рівня життя місцевого населення від використання лісових ресурсів (включаючи використання потенціалу для розвитку туризму) та розвитку взаєморозуміння і співпраці з лісівниками.

Результати проекту

Посилення потенціалу в модельних громадах

- В результаті серії тренінгів для лісівників та лідерів громад з взаємодії, співпраці та залучення громад до ведення лісового господарства близько 50 учасників та учасниць з двох пілотних районів проекту отримали знання про положення українського та міжнародного законодавства щодо залучення громад до лісового господарства та підходів залучення багатьох сторін. Результати роботи громад-учасниць свідчать про те, що знання, здобуті в ході тренінгу, отримали практичне втілення.
- Поширення досвіду з дворівневого планування та виконання планів у двох пілотних громадах до керівників інших громад та лісівників Рахівського та Хустського районів призвело до кращого рівня обізнаності про цей інструмент та його переваги серед більше ніж 80 представників громад, лісництв та районних органів влади.
- Для надання покрокової детальної інформації із процесів планування було розроблено посібник для громад та лісівників з дворівневого планування за участі багатьох сторін.
- З метою закріплення підходу планування розвитку громади за участі багатьох сторін дві нові сільські громади Закарпаття – с.Березово Хустського району та с.Луги Рахівського району з загальною кількістю населення 5000 осіб - розробили власні ПРГ/ПР.

РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТУ З ОПАЛЕННЯ

Голова Богданської сільради, Петро Грапенюк, з власної ініціативи організував поїздку до с.Нижній Бистрий для вивчення досвіду планування розвитку громади. Він був особливо вражений результатами експерименту з опалення, проведеного у 2006-2007рр., який чітко показав переваги використання покращеної системи опалення. Тому він запровадив таку систему опалення у сільській лікарні, також домовившись про безкоштовне постачання тирси з місцевої лісопиліні.

- Під час розробки ПРГ(ПР) жителі сіл визначали пріоритетні заходи, які вони пізніше втілювали в життя. Такі заходи стосувалися в першу чергу захисту навколишнього середовища та покращення умов проживання: (i) берегоукріплення та ремонт мостів; (ii) поводження з відходами; (iii) маркування місцевих туристичних маршрутів для пропагування туризму; (iv) покращення благоустрою села, напр., дитячий майданчик, зони відпочинку, автобусні зупинки, туристичні рекреаційні пункти; (v) розвиток сільського туризму (навчання, інвентаризація атракцій, інформаційні борди та промо-матеріали).

ЦІННІСТЬ ПРОЕКТУ FORZA ДЛЯ ГРОМАДИ

“Жоден держбюджет не робив таких внесків в Україні у соціальний розвиток громади, як це зробив проект FORZA. Люди змогли вирішувати спільні проблеми власними силами”.

Степан Бритвак, голова сільради с.Нижній Бистрий

ДОСВІД ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ

Одним із заходів, визначених жителями села під час планування розвитку громади, було ефективніше поводження з відходами. Зміни розпочалися у 2009р. з розміщення 36 контейнерів у трьох модельних громадах, ще 20 контейнерів було розміщено у двох інших громадах. Досвід було перейнято та запроваджено на рівні району владою Хустського району шляхом розміщення 120 контейнерів для пластикових та скляних відходів в усіх селах. Рахівська районна адміністрація приєдналася до цієї ініціативи і надала співфінансування для виготовлення 200 контейнерів, які були розміщені в усіх громадах району.

- В ході реалізації проекту жителі модульних громад отримали практичні знання щодо акумулювання коштів та управління заходами і проектами. Протягом ЗФ представники модельних громад брали участь у заходах з розвитку потенціалу, значним результатом яких стало отримання нових знань та впевненості в своїй роботі. До того ж пілотні

громади стали більш активними у своїй співпраці з іншими партнерами та змогли залучити значне додаткове фінансування, зокрема, Костилівка, Нижній Бистрий та Богдан залучили більш, ніж 4 млн.грн. додаткових коштів на розвиток громад від українських та міжнародних організацій. Останні включають ПРООН, Світовий Банк (Фонд соціальних інвестицій), USAID та WWF; в Україні – обласне управління водного господарства (облводгосп) надало найбільші кошти для підвищення безпеки та комфорту проживання в цих громадах.

МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ГРОМАДИ

Найяскравішим прикладом зростання потенціалу стало село Костилівка, енергійний керівник якого була особливо відкритою до капіталізації можливостей, надаваних проектом. Село розпочало низку нових проектів на рівні громади, були організовані громадські заходи та створено активну та реально діючу ГО, яка ініціює та впроваджує проекти місцевого розвитку. Голова ГО взяв участь у навчаннях з громадського волонтерства. Село змогло залучити волонтера Корпусу Миру з питань розвитку громади на два роки роботи.

→ **Нові можливості залучення у планування розвитку громади за участі багатьох сторін та запровадження проектів на рівні громади призвело до покращення рівня життя в декількох селах**

Сталий розвиток туризму

Під час ЗФ всі заходи з розвитку туризму мали на меті забезпечити свою сталість, тобто досягнення самодостатності, особливо з фінансової точки зору. Створення місцевого потенціалу розвитку сільського туризму території було забезпечено шляхом проведення тренінгу для тренерів, який пройшли 12 місцевих жителів. П'ять з них провели після цього власні тренінги для ще 12 осіб з своїх/сусідніх громад. Було також погоджено, що дві нові модельні громади організують тренінги з основ сільського туризму, запросивши для цього тренерів, що проживають найближче.

- Всі три модельні громади звітують, що вони змогли залучити значну кількість нових туристів. В цілому, 9 зелених садиб Нижнього Бистрого, 6 садиб, до яких приєдналися пізніше ще 4 (з 15, що пройшли навчання) с.Богдан, та 8 садиб Костилівки пропонують послуги поселення та харчування, а також організації місцевих екскурсій. Завдяки зусиллям проекту FORZA Закарпаття займає найвище місце в Україні за кількістю сільських садиб, сертифікованих за системами «Зелена садиба» (12) та «Українська гостинна садиба» (8).
- Створення і пропагування місцевих туристичних атракцій допомогло збільшити кількість туристів, що відвідали віддалені сільські громади. За підтримки проекту жителі Костилівки ініціювали проведення власного унікального фестивалю «Берлибаський Бануш», що швидко став відомим на регіональному рівні, залучаючи все більше й більше відвідувачів до села. «Берлибаський Бануш» визнаний одним з трьох найкращих кулінарних фестивалів України у 2010 році за версією Української незалежної інформаційної агенції новин та Інтернет-порталу «Тут і там».
- У Нижньому Бистрому члени громади та лісівники разом побудували туристичний рекреаційний пункт, який використовується для відпочинку як гостями села, так і його жителями. Інформаційні борди, розташовані на пункті, надають детальну інформацію про місцеве лісництво, громаду та район. Добре промарковані місцеві туристичні маршрути також допомагають привабити туристів. В межах с.Костилівка промарковано 25 км пішохідних туристичних шляхів, у с.Нижній Бистрий – 44 км, у с.Богдан – 80 км, і в с.Чорна Тиса – 22 км.
- Рахівський Туристичний інформаційний центр «Гуцульська світлиця» працює на засадах самофінансування, надає туристам інформацію та утримує веб-сайт, що має українську, російську та англійську версії. Презентація туристичних маршрутів ЗТШ для журналістів також позитивно вплинула на просування сільського зеленого туризму через ЗМІ. Прес-тур у село Богдан був визнаний журналістами Закарпаття найкращим прес-туром 2010 року.

- Промо-матеріали на підтримку туризму, підтримані проектом, допомогли покращити туристичне обличчя модельних громад. Найпомітнішими з них є біл-борди на в'їзді та в центрі сіл Нижній Бистрий, Богдан та Костилівка, а також роздруковані інформаційні картки невеликого розміру (візитки) для сільських садиб та місцевих надавачів послуг. Проект також певною мірою надавав допомогу розвитку та утриманню Закарпатського Туристичного Шляху (ЗТШ). Продовження розробки та утримання ЗТШ стало питанням спільного інтересу різних ГО, проектів, чиновників та окремих осіб, і наразі воно тісно пов'язане з Чеським проектом з маркування, туристичною ініціативою США, та новим проектом розвитку туризму програми ЄСП. В результаті, на сьогодні ЗТШ включений до переліку пріоритетів розвитку туризму в регіоні. Координаційна група, створена для управління та утримання ЗТШ, складається з представників громадських організацій, обласного управління туризму, гірської рятувальної служби та проекту. Окрім ЗТШ, координаційна група має на меті збір та об'єднання інформації, координацію заходів з розробки та утримання туристичних маршрутів в межах області.

→ **Віддалені сільські громади приваблюють все більше туристів, створюючи додатковий дохід для місцевих сімей**

2.4. Компонент 4

Консолідація та капіталізація досягнень проекту

Конкретна ціль цього компоненту – це консолідація досягнень проекту та інституціоналізація методів та практик проекту на всіх рівнях.

Представники рівня прийняття рішень обговорюють рубки переформування у Хустському лісгоспі

Від самого початку основною метою проекту було удосконалення ведення лісового господарства та зменшення рівня бідності місцевого населення шляхом використання

ними лісових ресурсів у сталий спосіб, водночас підтримуючи та підвищуючи багатофункціональну роль лісів. Для досягнення цієї мети стратегія запровадження проекту FORZA полягала у спілкуванні з партнерами щодо цілей проекту, процедур та стану запровадження, заохоченні участі в реалізації заходів, розбудові потенціалу та захисті нових методів та нових способів мислення. Серед інших методів використовувалися політичний діалог та ініціювання змін в законодавстві з тим, щоб забезпечити сталість досягнень проекту у різних сферах. Законодавча база у сфері лісовпорядкування та ведення лісового господарства на початку проекту не містила будь-яких норм з наближеного до природи лісівництва та процесів залучення багатьох сторін.

Результати проекту

Політичний діалог, гармонізація нормативних документів, капіталізація досягнень проекту та сталість

- Наразі наближене до природи лісівництво закріплене у державних регулятивних нормах лісового господарства, і це створює законну підставу для його запровадження на теренах усієї України. Підходи н-п-л запроваджені у системі лісового господарства України та закріплені в законодавчих документах та програмах стратегічного планування галузі, і це робить значний вклад у сталий розвиток лісового господарства в Українських Карпатах.

ОЦІНКА ПРОЕКТУ

“Проект FORZA є одним з найуспішніших проектів технічної допомоги Швейцарії Україні. Ми дуже сподіваємося, що підтримка Швейцарської Конфедерації матиме продовження у тих якісних змінах, що відбулися в галузі останніми роками”.

Мануель Еттер, директор ШАРС-ШБС

- Державна цільова програма «Ліси України» на 2010-2015рр., схвалена у 2009 році, містить основні підходи, пропаговані проектом, а саме: сталий розвиток лісового господарства та стале лісокористування, лісовпорядкування із застосуванням GIS-технологій, підвищення рівня обізнаності громадськості про стан ведення лісового господарства тощо.
- Інструкція з лісовпорядкування в Україні закріпила н-п-л та взаємодію з громадами в процесі планування ведення лісового господарства.
- Концепція пропагування н-п-л була затверджена ДКЛГУ до поширення між підпорядкованими організаціями в 2011 році з тим, щоб надалі слугувати базою для вдосконалення лісової законодавчої бази та ведення лісового господарства.

- Основні публікації по різних напрямках роботи проекту використовуються та отримали схвальні відгуки лісівників-практиків та науковців, викладачів та студентів, лідерів громад, деревообробних підприємств, економістів, туристів та населення.

РЕЗУЛЬТАТИ ПРОЕКТУ FORZA

“FORZA змінила свідомість людей. Результати проекту дозволили закріпити н-п-л у законодавчій базі. Місцеве населення краще почало розуміти систему ведення лісового господарства. Результати проекту надали можливість по-новому організувати ведення лісового господарства в Карпатах”.

Василь Парпан, директор УкрНДІгірліс

Мова йде про: «Порадник Карпатського лісівника», «Як громади управляють лісами: досвід громадського лісовпорядкування у різних країнах світу», «Наближене до природи лісівництво в Українських Карпатах», «Природоохоронні засади транспортного освоєння гірських лісових територій», «Перспективи розвитку мисливського господарства в Закарпатті», «Про гендер і не тільки в лісовому секторі та поза ним», «Посібник з дворівневого планування», «Програма лісокультурного виробництва у Закарпатській області до 2020 року», «Основні положення організації і розвитку лісового господарства Закарпатської області», «Кластерний аналіз лісового сектору Карпатського регіону: звіт», «Безпека туристів в Українських Карпатах».

→ **Стале багатофункціональне ведення лісового господарства закріплене у законодавчих та інституційних рамках**

Інтеграція гендеру

- Проект займався інтеграцією гендерних аспектів під час планування та виконання заходів, забезпечуючи врахування поглядів жінок та чоловіків в прийнятті рішень та під час обговорень.
- Вперше в Україні в буклеті «Про гендер і не тільки в лісовому секторі та поза ним» зроблено спробу показати гендерні аспекти у лісовому секторі та дати рекомендації у досягненні гендерної рівності на різних рівнях.
- Проект визнається та розглядається як партнер, до точки зору і підходу якого з гендерних питань ставляться з повагою зацікавлені сторони та партнери.

Підвищення обізнаності та прозорості ведення лісового господарства

Постійною метою проекту від початку роботи було інформування населення та конкретних цільових груп про ведення лісового господарства та конкретні заходи проекту шляхом проведення про-активної інформаційної кампанії.

- Дослідження ефективності інформаційної кампанії, проведене на обох пілотних територіях та поза ними, показало, що 57,4% респондентів чули про заходи проекту. Це відмінний результат, беручи до уваги склад респондентів, який включав широкі маси населення. Дослідження також підтвердило, що лісівнича тема є надзвичайно цікавою для населення Закарпаття.
- Ефективність інформування населення була й надалі покращена завдяки співпраці та підтримці проектом партнерів у проведенні їх інфо-кампаній, а також участі у заходах партнерів.
- Співробітники проекту покращили свої знання про роботу з мас-медіа завдяки участі у трьох етапах тренінгу «Медіа-технології як інструмент ефективного діалогу з громадськістю», організованому ШАРС-ШБС в Україні.
- Веб-сайт проекту було модифіковано таким чином, щоб після завершення проекту він підтримувався та був джерелом оновленої інформації, а також місцем зберігання документів та досвіду проекту. Він наразі слугує також веб-сайтом ГО ФОРЗА, і регулярно відвідується спеціалістами лісового господарства та громадськістю. Спеціальний відеоролик на основну тему проекту – наближене до природи лісівництво та багатофункціональне ведення лісового господарства - було підготовлено та поширено всім партнерам та учасникам Заключного семінару проекту в жовтні 2010 року. З ініціативи партнерів ролик було показано в ефірі каналів місцевого кабельного телебачення у пілотних територіях проекту, і також передано основним регіональним телеканалам для показу в ефірі.
- Модельна інформаційна кампанія Хустського лісгоспу, спрямована на висвітлення питань ведення лісового господарства серед громадськості через ЗМІ (місцеву пресу та телебачення), була представлена директорам та головними лісничим 18 лісгоспів Закарпаття під час колегії ЗОУЛМГ. Було доведено, що завдяки такій кампанії значно зросла прозорість та відкритість лісгоспів серед населення. ЗОУЛМГ рекомендувало запровадити таку інформаційну кампанію усім лісгоспам.

→ **ЗОУЛМГ і підпорядковані організації покращили відносини з громадськістю та підвищили прозорість питань ведення лісового господарства**

4. ГО ФОРЗА

ГО «Агентство сприяння сталому розвитку Карпатського регіону ФОРЗА» - **offspring** проекту FORZA – була створена у середині 2009 року і з того часу вона активно працює в регіоні. ГО була створена Координаційним офісом проекту з метою забезпечення довгострокової сталості досягнень проекту FORZA. Не дивлячись на те, що ГО є новоствореною, вона вже бере участь у ряді транскордонних (ЄІСП) та міжнародних (FP7) проектів, націлених, до прикладу, на підтримку розвитку лісових кластерів, посилення розуміння важливості дружніх до природи засобів транспорту та розвитку екотуризму на основі лісів. Було також подано проектні пропозиції, які наразі на стадії оцінки, й на інші теми, такі, як готовність місцевих органів влади до викликів змін клімату, розбудова потенціалу лісівників з наближеного до природи лісівництва, лісова педагогіка та заходи із підвищення екологічної обізнаності.

ГО ФОРЗА має на меті сприяння сталому розвитку Карпатського регіону України в економічному, екологічному та соціальному аспектах управління природними ресурсами і розвитку громад. Вона регулярно підтримує контакти з партнерами проекту та зацікавленими сторонами, продовжуючи практику обміну інформацією та планування спільних заходів.

ГО ФОРЗА, будучи членом Громадської Ради Закарпаття разом з іншими ГО, використовує цей інструмент для здійснення громадського контролю за діяльністю регіональних органів влади.

ШАРС-ШБС, передавши офісне обладнання та два автомобілі проекту, зробили значний внесок у сталість нової громадської організації.

Інтеркооперейшн підтримує тісні зв'язки з ГО ФОРЗА, залучаючи її співробітників до потенційних нових мандатів та налагодження зв'язків з іншими гравцями, що працюють в подібних сферах технічної співпраці.

5. Огляд фінансової сторони проекту

Місцевий бюджет проекту (в Україні) на Завершальну Фазу становив 653 386 шв.фр. з загальної суми бюджету 846 703 шв.фр.

В цілому, 91,4% за планової суми було витрачено у звітний період на виконання заходів Робочих Планів 2009-2010 років. 2009 р. - перший рік ЗФ – характеризувався організаційною та координаційною роботою, що потребувала з боку КОП багато часу та зусиль, і яка була спрямована на передачу відчуття власності за проект організаціям-партнерам. Протягом обох років особливу увагу було приділено заходам, що потребували внеску (в т.ч. фінансового) організацій-партнерів як передумови отримання підтримки FORZA, зокрема, мова йде про програмне забезпечення ГІС, створення навчального центру в м.Івано-Франківськ, формування кластеру та запровадження КА, еколого-економічна оцінка рубок перетворення.

Загальні цифри місцевих витрат у ЗФ показані в нижченаведеній таблиці в розрізі заходів та компонентів.

Було проведено незалежні аудити усіх місцевих витрат кожні півроку 2009-2010 років та за період 1 січня 2009 року – 31 грудня 2010 року. Звіти аудитора підтверджують, що **рахунки проекту FORZA, як представлено КОП, є правильними, і що витрати здійснювалися відповідно до цілей проекту та згідно з законодавством України.**

Місцеві витрати Завершальної Фази 2009-2010рр.

Опис Програмні витрати по компонентах	Розподіл бюджету, Швейц.франки	Фактичні витрати, Швейц.франки	Витрати у % з заг.бюджету
Компонент 1. Посилення сталого багатофункціонального ведення лісового господарства			
Захід 1.1 Плани розвитку громад за участю багатьох сторін (1-й рівень плану)	76 000	70 466	92.7 %
Захід 1.2 Плани ведення лісового господарства (2-й рівень) на принципах н-п-л	76 000	67 015	88.2 %
Захід 1.3 Навчальний центр в Івано-Франківську для навчання спеціалістів наближеному до природи лісівництву	23 000	16 399	71.3 %
Загалом компонент 1	175 000	153 880	87.9 %
Компонент 2. Рекомендації кластерного аналізу та відповідні знання			
Захід 2.1 Подальші заходи з Кластерного аналізу	35 000	30 819	88.1 %
Захід 2.2 Подальші заходи з загальних економічних заходів	16 000	13 987	87.4 %
Загалом компонент 2	51 000	44 806	87.9 %
Компонент 3. Підвищення ролі лісових ресурсів у розвитку місцевих громад			
Захід 3.1 Нарощення потенціалу в модельних селах	50 000	50 364	100.7 %
Захід 3.2 Сталий розвиток туризму	16 000	15 547	97.2 %
Загалом компонент 3	66 000	65 911	99.9 %
Компонент 4. Консолідація та капіталізація досягнень проекту			
Захід 4.1 Політичний діалог, гармонізація нормативних документів та капіталізація досягнень проекту	28 000	21 992	78.5 %
Захід 4.2 Підвищення обізнаності та прозорості щодо лісогосподарських питань	38 000	33 764	88.9 %
Захід 4.3 Підсилення інтеграції гендеру та принципів прав людини	9 500	3 567	37.5 %
Захід 4.4 Сталість результатів проекту	8 500	8 181	96.2 %
Загалом компонент 4	84 000	67 507	80.4 %
Адміністрування та управління проектом (місцевий КОП)			
Адміністрування та управління проектом	277 386	264 769	95.5 %
Загалом	277 386	264 769	95.5 %
УСЬОГО МІСЦЕВІ ВИТРАТИ	653 386	596 875	91.4 %